МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

КАФЕДРА ФІНАНСОВОГО ТА ПОДАТКОВОГО ПРАВА

ВИПУСКНА РОБОТА

на тему: Податкова складова фінансової безпеки держави: теоретико правовий аналіз

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, ПМФЗ-23-1 групи,
спеціальності 081 «Право»

освітня програма «Правове забезпечення фінансової безпеки держави»

_____ Вихор Анастасія Андріївна
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Цимбалюк Анатолій Володимирович к.ю.н доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Білоус Віктор Тарасович, д.ю.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансового та податкового права
протокол від «09» січня 2025 р. № 8.

Завідувач кафедри _____ Глух Марина Василівна, к.ю.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 3 27.01.25 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 07.01.2025 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту добре 12.02.2025 р. _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ М.В. Кармаліта
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ М.В. Глух
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ В.Т. Білоус
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ А.В. Гарбінська-Руденко
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П. голови комісії членів комісії секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	**від 0 до 10**	10		1.
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**	5		2.
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**	25		3. 4.
5. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**			5.
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	40		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	80		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
80	B	добре	12.02.25	1. 2. 3. 4. 5.

АНОТАЦІЯ

ПОДАТКОВА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИКО ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Мета кваліфікаційної роботи полягає у теоретико-правовому аналізу податкової складової фінансової безпеки держави та виявлення правових і економічних механізмів її забезпечення.

Відповідно до поставленої мети було виділено наступні завдання:

- проаналізувати сутність фінансової безпеки та роль податкової системи в її забезпеченні;
- дослідити нормативно-правове регулювання податкової безпеки в Україні;
- вивчити зарубіжний досвід податкового регулювання та його вплив на фінансову безпеку;
- окреслити сучасні виклики та загрози для фінансової безпеки, пов'язані з податковою політикою;

Об'єктом дослідження є фінансова безпека держави. Дослідження охоплює як теоретичні, так і практичні аспекти податкової складової фінансової безпеки держави. Особлива увага приділяється проблемам ухилення від сплати податків, тіньовій економіці та міжнародному податковому плануванню. На основі проведеного аналізу розробляються пропозиції щодо вдосконалення податкового законодавства та посилення контролю за дотриманням податкового законодавства.

Предметом дослідження є податкова складова фінансової безпеки, що охоплює правові механізми та нормативно-правове регулювання податкової політики.

Кваліфікаційна робота містить 69 сторінок, список використаних джерел з 58 найменування.

Ключові слова: податкова безпека, податки, фінансова безпека, фінансова стабільність, податкове право, податкове адміністрування, тіньова економіка, податкова політика.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2025 р.

Рік захисту роботи 2025 р.

Abstract

Tax Component of State Financial Security: A Theoretical and Legal Analysis

This qualification paper *aims* to conduct a theoretical and legal analysis of the tax component of state financial security and to identify the legal and economic mechanisms for its provision.
To achieve this goal, the following objectives were set:
- to analyze the essence of financial security and the role of the tax system in ensuring it;
- to study the regulatory framework for tax security in Ukraine;
- to examine foreign experience in tax regulation and its impact on financial security;
- to identify current challenges and threats to financial security related to tax policy;

The *object* of the study is state financial security. The research covers both theoretical and practical aspects of the tax component of state financial security. Particular attention is paid to the problems of tax evasion, the shadow economy, and international tax planning. Based on the analysis, proposals are developed to improve tax legislation and strengthen control over compliance with tax laws.

The *subject* of the study is the tax component of financial security, which encompasses legal mechanisms and the regulatory framework of tax policy.

The qualification paper consists of 69 pages and a list of references with 58 entries.

Keywords: tax security, taxes, financial security, financial stability, tax law, tax administration, shadow economy, tax policy.

Year of completion of the qualification work: 2025.
Year of defense: 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП 9
РОЗДІЛ 1 . ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОЇ СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ 12
1.1. Сутність та характеристики податкової складової фінансової безпеки держави 12
1.2. Методологія дослідження податкової складової фінансової безпеки держави 21
Висновок до розділу 1 27
РОЗДІЛ 2 . АНАЛІЗ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ 28
2.1. Правове регулювання податкової безпеки в управлінні фінансової безпеки держави 28
2.2. Аналіз податкової складової у фінансовій безпеці України 35
Висновок до Розділу 2 42
РОЗДІЛ 3 . ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДНИКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ 43
3.1. Проблеми розвитку податкової безпеки України 43
3.2. Міжнародний досвід розвитку податкової безпеки як складової фінансової безпеки 49
3.3. Перспективи розвитку податкової складової фінансової безпеки в Україні 56
Висновок до Розділу 3 61
ВИСНОВКИ 62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 64

України, включно з Податковим кодексом, Законом «Про національну безпеку України» та іншими законодавчими документами, що регулюють податкові відносини.

Метою роботи є теоретико-правовий аналіз податкової складової фінансової безпеки держави та виявлення правових і економічних механізмів її забезпечення.

Для досягнення мети поставлено наступні **завдання:**

1. Проаналізувати сутність фінансової безпеки та роль податкової системи в її забезпеченні.
2. Дослідити нормативно-правове регулювання податкової безпеки в Україні.
3. Вивчити зарубіжний досвід податкового регулювання та його вплив на фінансову безпеку.
4. Окреслити сучасні виклики та загрози для фінансової безпеки, пов'язані з податковою політикою.

Об'єктом дослідження є фінансова безпека держави.

Предметом дослідження є податкова складова фінансової безпеки, що охоплює правові механізми та нормативно-правове регулювання податкової політики.

Методи дослідження. У дослідженні застосовуються загальнонаукові та спеціальні методи. Завдяки системному підходу, можна визначити основні чинники, які впливають на фінансову стабільність держави та виявити системні ризики, пов'язані з податковою політикою. Використання порівняльного підходу також допомагає знайти кращі практики, які можуть бути впроваджені в українське законодавство для підвищення фінансової стійкості. Метод логічного узагальнення дозволяє узагальнювати та систематизувати дані, отримані з різних джерел, і на основі цього формулювати висновки та пропозиції щодо покращення податкової системи. Логічне узагальнення також сприяє формулюванню рекомендацій, які можуть мати практичне застосування у вдосконаленні податкового законодавства. Аналіз законодавчої бази є важливим для виявлення прогалин у правовому регулюванні податкових відносин та пропозицій щодо його вдосконалення. Особлива увага приділяється аналізу Закону України «Про національну безпеку», Податкового кодексу України, а також міжнародним стандартам у сфері фінансової безпеки.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукового розуміння податкової складової фінансової безпеки держави, а також у визначенні основних правових механізмів її забезпечення.

Практичне значення полягає в розробці рекомендацій щодо вдосконалення податкової політики України з метою підвищення рівня фінансової безпеки. Результати дослідження

можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, а також у процесі законотворчої діяльності.

Апробація результатів дослідження.

Структура роботи: дана магістерська робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, зокрема у першому, другому та третьому розділі присутні підрозділи, а також висновки. Перелік використаних джерел складається із 58 найменувань. Загальний обсяг магістерської кваліфікаційної роботи становить 69 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОЇ СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Сутність та характеристики податкової складової фінансової безпеки держави

Безпека, від грецького «володіти ситуацією», визначається як стан, коли нічому чи нікому не загрожує небезпека, або як відсутність загроз і шкідливих факторів. У середньовіччі концепція безпеки стала основою для ідеї, що головна мета держави – забезпечення загального благополуччя та безпеки громадян. Безпека включає два аспекти: відсутність реальної небезпеки і наявність матеріально-економічних та політичних умов, що забезпечують цей стан. Економічна безпека є важливою частиною загальної безпеки і характеризує здатність економічної системи підтримувати нормальні умови функціонування і розвиток, а також реалізувати економічні інтереси.

Академік В. Гейць визначає економічну безпеку як спроможність національної економіки забезпечити незалежний розвиток, стабільність суспільства та оборонний потенціал за будь-яких умов [9, с. 97]. Професор Ф. Ф. Бутинець [6, с. 54] описує її як стан, що забезпечує збалансованість і стійкість економічного механізму до загроз, сприяє сталому розвитку економіки і соціальної сфери. Методичні рекомендації визначають економічну безпеку як здатність економіки зберігати стійкість до загроз та забезпечувати конкурентоспроможність на світовій арені.

Фінансова безпека є ключовою для економічної безпеки, адже фінанси є основою економічної системи. Фінансова система визначається як сукупність фінансових відносин і інститутів, які управляють грошовими потоками та забезпечують розподіл і перерозподіл ресурсів.

Поняття фінансової безпеки держави є багатогранним, і не має єдиного визначення. Зокрема, автор фундаментальної праці «Фінансова безпека держави», О. Барановський [2, с. 67], визначає фінансову безпеку як:

1. Ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин.

2. Забезпеченість фінансовими ресурсами громадян, підприємств, організацій, секторів економіки та держави, що є достатніми для задоволення їхніх потреб і виконання зобов'язань.

3. Стан різних фінансових систем (грошово-кредитної, бюджетної, податкової та ін.), що

кредитної, бюджетної, податкової та ін.), що характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів та здатністю забезпечувати стабільність і економічне зростання.

4. Якість фінансових інструментів і послуг, що захищає від зловживань і помилок, та гарантує повернення вкладених коштів.

Фінансова безпека аналізується з різних позицій:

- Ресурсно-функціональний підхід: захищеність фінансових інтересів і забезпечення ресурсами на всіх рівнях.

- Статичний підхід: стан фінансових систем, що гарантує їх стійкість і стабільність.

- Нормативно-правовий аспект: створення умов, які мінімізують зловживання фінансовими ресурсами.

За методичними рекомендаціями, фінансова безпека держави визначається як стан фінансової системи, що забезпечує стабільний соціально-економічний розвиток, стійкість до фінансових шоків і збереження єдності фінансової системи країни.

Системою вищого порядку для податкової безпеки є фінансова безпека, яка вважається одним з основних компонентів економічної безпеки. У Законі України «Про національну безпеку України» [15] серед ключових напрямів державної політики в економічній сфері зазначено:

- Дотримання міжнародного права, участь України у зусиллях з підтримання миру і безпеки, а також у міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки; забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, внутрішньої та зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності, а також захист інтересів вкладників і фінансового ринку.

- Прискорення прогресивних структурних та інституційних змін в економіці, поліпшення інвестиційного клімату та підвищення ефективності інвестиційних процесів.

- Стійкий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави, що забезпечує підвищення рівня та якості життя населення.

- Інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий та правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, а також розвиток рівноправних і взаємовигідних відносин з іншими державами.

- Державна політика у сферах національної безпеки і оборони, спрямована на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки та кібербезпеки України.

кібербезпеки України.

Для забезпечення податкової безпеки на державному рівні розроблена система нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері оподаткування. Ці нормативні документи визначають основні принципи податкової політики, встановлюють правила адміністрування податків та зборів, а також передбачають заходи щодо попередження та боротьби з податковими правопорушеннями.

Законодавче регулювання податкових відносин в Україні базується на Конституції України, яка є основним законом держави [21]. У статті 67 Конституції України зазначено, що кожен зобов'язаний сплачувати податки та збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Крім того, Конституція закріплює права громадян на захист від незаконних податкових вимог та зловживань з боку органів державної влади. Ці конституційні норми є фундаментом для подальшого розроблення та застосування податкового законодавства, що забезпечує податкову безпеку держави.

Податковий кодекс України є головним нормативним актом, що регулює податкову систему країни. Він визначає перелік податків та зборів, які діють на території України, встановлює правила їхнього адміністрування, порядок подання податкових декларацій та обліку, а також відповідальність за порушення податкового законодавства. Основні аспекти, які стосуються податкової безпеки, включають [24]:

- Принципи податкової політики: визначення справедливості, прозорості, стабільності та передбачуваності податкової системи.
- Порядок адміністрування податків: процедури подання звітності, обліку та контролю за сплатою податків, механізми проведення податкових перевірок.
- Захист прав платників податків: процедури оскарження рішень податкових органів, права на інформацію та захист від необґрунтованих податкових вимог.

Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Відповідно до статті 212 Кримінального кодексу, умисне ухилення від сплати податків карається штрафом або позбавленням волі залежно від розміру завданої шкоди. Ця норма є важливим елементом захисту податкової безпеки, оскільки вона спрямована на попередження та боротьбу з податковими правопорушеннями.

Закон України «Про національну безпеку України» визначає основи державної політики у сфері національної безпеки, включаючи економічну та фінансову безпеку. Податкова безпека, як частина фінансової безпеки, передбачає захист фінансової системи від негативного впливу, зокрема від загроз, пов'язаних з ухиленням від сплати податків, тіньовою економікою та іншими негативними явищами. Закон встановлює

пріоритети національної безпеки, серед яких – забезпечення стабільності бюджетної системи та ефективного функціонування податкових органів [15].

Закон України «Про основи національної безпеки України» визначає загальні принципи та завдання у сфері забезпечення національної безпеки, включаючи фінансову та податкову безпеку. Закон зосереджується на необхідності запобігання загрозам економічного характеру, серед яких: неефективне управління податковою системою, зловживання у сфері оподаткування, значні обсяги тіньової економіки тощо [16].

Закон України «Про державну податкову службу України» визначає правовий статус, завдання, функції та повноваження державної податкової служби, яка є основним органом, відповідальним за реалізацію податкової політики та забезпечення податкової безпеки. До завдань податкової служби належать [14]: Контроль за дотриманням податкового законодавства; Проведення податкових перевірок; Забезпечення своєчасного та повного надходження податкових платежів до бюджету; Протидія ухиленню від сплати податків та іншим податковим правопорушенням.

Україна є учасником багатьох міжнародних угод та конвенцій, що регулюють питання міжнародного оподаткування, запобігання ухиленню від сплати податків і подвійного оподаткування. Найважливіші з них:

- Конвенції про уникнення подвійного оподаткування: ці угоди укладаються між Україною та іншими країнами для запобігання випадкам, коли платник податків змушений сплачувати податки в обох юрисдикціях. Вони також сприяють уникненню податкових шахрайств і ухилень.
- Багатосторонні конвенції з питань обміну податковою інформацією: угоди, які передбачають обмін інформацією між податковими органами різних держав для протидії транснаціональним схемам ухилення від оподаткування.

Крім законів, податкову безпеку регулюють численні підзаконні акти, які визначають деталі функціонування податкової системи. Це включає постанови Кабінету Міністрів, накази Міністерства фінансів та інші нормативні акти, які регулюють:

- Процедури проведення податкових перевірок.
- Порядок адміністрування окремих видів податків.
- Порядок надання податкових пільг та субсидій.

Нормативно-правове забезпечення податкової безпеки України включає широкий спектр законів та підзаконних актів, які створюють правову основу для функціонування податкової системи, захисту

інтересів платників податків і протидії податковим правопорушенням. Ефективна реалізація цих нормативно-правових актів є запорукою стабільності податкової системи, фінансової безпеки держави та стійкого економічного розвитку.

У сучасних умовах забезпечення фінансової безпеки держави набуває особливої ваги, адже вона є основою економічної стабільності і соціального благополуччя. Однією з ключових складових фінансової безпеки є податкова система, яка виконує критичні функції в економічному управлінні та регулюванні. Податкова складова фінансової безпеки охоплює не лише механізми формування доходів державного бюджету, але й способи забезпечення економічної стабільності та соціальної справедливості через податкову політику.

Податкова безпека є складним та багатогранним поняттям, яке охоплює різні аспекти захисту інтересів держави та платників податків, стабільності та ефективності функціонування податкової системи. Різні науковці акцентують увагу на різних аспектах – від стабільності системи до захисту від загроз, але всі погоджуються, що податкова безпека є критично важливою складовою фінансової безпеки держави.

В.В. Іщенко [19, с. 100] вважає податкову безпеку частиною фінансової безпеки, що залежить від оптимального рівня оподаткування, яке забезпечує достатні надходження до бюджету для виконання державних функцій та розвитку економіки. І.О. Цимбалюк [31, с. 344] акцентує увагу на захищеності інтересів суб'єктів податкових відносин, стійкості та незалежності податкової системи, а також її здатності своєчасно виявляти та запобігати загрозам. Шевчук В. О. [32, с. 14] під податковою безпекою розуміє стан податкової системи, який гарантує захист і гармонійний розвиток, підтримку соціально-економічної стабільності та забезпечення фінансових ресурсів для державного управління. Ю.Б. Іванов [17] та Ю.В. Темовєєва [28]

розглядають податкову безпеку як інтегровану підсистему економічної безпеки, яка впливає на фінансове забезпечення всіх її складових. Д.Н. Тихонов [29] наголошує на гарантованому надходженні податкових платежів до бюджету, захисті національних інтересів та соціальній спрямованості податкової політики. В.В. Коробов [22] трактує податкову безпеку як спосіб забезпечення права держави на податкові доходи та стійкості її наповнення податковими платежами.

Сутність податкової складової фінансової безпеки полягає в тому, що податки є основним джерелом фінансування державних витрат і реалізації соціально-економічної політики. Ефективна податкова система забезпечує стабільне наповнення бюджету, що дозволяє уряду виконувати свої зобов'язання перед громадянами, зокрема в сфері соціального захисту, освіти, охорони здоров'я та інфраструктури. Вона також грає важливу роль у стимулюванні економічного зростання, забезпечуючи сприятливі умови для бізнесу та інвестицій.

Це включає кілька ключових аспектів [1, с. 37-39]:

1. Стабільність податкової системи.
2. Ефективність оподаткування.
3. Захист фінансових інтересів держави.
4. Забезпечення соціально-економічного розвитку.
5. Рівновага між інтересами держави та платників податків.

Податкова безпека держави визначається як стан податкової системи, що характеризується її стійкістю та стабільністю. Це забезпечує зростання ресурсного потенціалу країни для підтримки соціально-економічного розвитку та стійкість фінансової системи, а також здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Податкова безпека має три рівні [4, с. 65]:

- Національна податкова безпека: забезпечення стабільних надходжень податків у бюджет для захисту національних інтересів у мінливому зовнішньому середовищі.
- Регіональна податкова безпека: рівень місцевого оподаткування в регіоні.
- Податкова безпека платників податків: фінансово-економічний стан платників податків, що забезпечує зменшення податкових ризиків при дотриманні податкової дисципліни.

Об'єктом податкової безпеки є податкова система. Суб'єктами є держава, яка реалізує свої функції через органи законодавчої, виконавчої та судової влади, а також юридичні та фізичні особи.

Рисунок 1.1. Складові податкової безпеки

Податки є основою функціонування будь-якої держави. В Україні податкові надходження формують понад 70 % доходів Зведеного бюджету. Вони істотно впливають на економічний та соціальний стан суспільства. Сучасна податкова система формувалася в умовах тривалої економічної кризи, що негативно позначилося на кількості, структурі та якості податкових надходжень. Спроби впровадити всі елементи ринкової економіки під час переходу призвели до ускладнень, які додатково навантажили підприємства, що й так перебували в критичному стані через недосконалість урядової політики.

Податкова культура охоплює всі верстви суспільства і відображає ставлення до податкового процесу учасників, включаючи законодавців, фіскальних службовців та платників податків. Вона є частиною загальнонаціональної культури, що демонструє рівень знання та дотримання податкового законодавства, правильність обчислення, повноту і своєчасність сплати податків, а також усвідомлення важливості податків для держави та суспільства. Таким чином, можна виділити основні складові податкової безпеки держави.

Рис. 1.2. Структура податкової безпеки держави

На схемі продемонстровано комплексний підхід до розуміння податкової безпеки, підкреслюючи взаємодію між її різними аспектами та необхідність їхнього узгодженого функціонування.

Порівнюючи складові податкової безпеки та структуру податкової безпеки, варто виділити різницю між ними. Складові податкової безпеки фокусуються на конкретних елементах, які забезпечують загальний стан податкової безпеки. Вони включають правові, економічні, адміністративні та соціальні аспекти. Структура податкової безпеки відображає організаційний аспект, показуючи, як ці складові взаємодіють і які інституції за них відповідають. Складові податкової безпеки служать для визначення ключових аспектів, які потрібно контролювати та покращувати для забезпечення стабільності податкової системи, а структура податкової безпеки сприяє зрозумілості та ефективності функціонування податкової системи, визначаючи відповідальність різних органів і елементів у забезпеченні податкової безпеки.

Складові податкової безпеки взаємодіють у рамках структури податкової безпеки, і їхня ефективність залежить від організаційної побудови та функціонування структурних елементів. Таким чином, обидва аспекти – складові та структура податкової безпеки – є невід'ємними для забезпечення стабільності та ефективності податкової системи, але вони виконують різні функції і підходять до проблеми з різних боків.

Отже, податкова система є одним із ключових елементів забезпечення стабільності та розвитку економіки. Вона виконує важливі функції у формуванні доходів державного бюджету, регулюванні економічних відносин і забезпеченні соціальної справедливості.

1.2. Методологія дослідження податкової складової фінансової безпеки держави

Методологія дослідження є ключовим компонентом будь-якого наукового дослідження, оскільки вона визначає підходи та методи, що застосовуються для збору, обробки та аналізу даних. У даному розділі будуть розглянуті методики, які використовуються для вивчення податкової складової фінансової безпеки держави. Вибір конкретних методів та інструментів обумовлений специфікою об'єкта дослідження та поставленими завданнями.

Аналіз літературних джерел є одним із найважливіших етапів наукового дослідження, оскільки він надає можливість ознайомитися з вже наявними напрацюваннями, теоретичними та практичними підходами до вивчення обраної теми. У контексті дослідження податкової складової фінансової безпеки держави, літературний аналіз дозволяє сформувати цілісне уявлення про стан проблеми, визначити основні напрямки досліджень, а також виявити наукові прогалини, які потребують подальшого вивчення.

На першому етапі літературного аналізу здійснюється всебічний огляд наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, що охоплюють питання податкової політики та фінансової безпеки держави. Для цього використовуються такі джерела інформації [22, с. 33]:

- Монографії та наукові статті вчених, які досліджують податкову систему, її вплив на економічний розвиток та фінансову стабільність держави.

- Аналітичні звіти міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). Ці звіти надають комплексний аналіз податкових систем різних країн та їх вплив на фінансову безпеку.

- Дисертаційні роботи та курсові дослідження вітчизняних науковців, що розкривають проблеми податкового навантаження, податкових ризиків та

податкового навантаження, податкових ризиків та їх впливу на макроекономічну стабільність.

- Публікації в наукових журналах і конференційні матеріали, що висвітлюють сучасні дослідження у сфері податкової політики, фінансового менеджменту та економічної безпеки.

Після ознайомлення з науковими джерелами, необхідно визначити та систематизувати основні поняття та категорії, які будуть використовуватися в дослідженні. У контексті податкової складової фінансової безпеки такими поняттями є [10, с. 19-21]:

• Фінансова безпека держави – стійкість фінансової системи до загроз та здатність забезпечувати стабільний розвиток економіки.

• Податкова система – сукупність податків, механізми їх адміністрування та контролю.

• Податкове навантаження – співвідношення сплачених податків до ВВП або доходу, що відображає тиск на економіку.

• Податковий ризик – ймовірність подій, які загрожують фінансовій стабільності, таких як ухилення від сплати податків чи збільшення тіньової економіки.

• Податкова політика – заходи для регулювання податкових відносин, стимулювання економіки та забезпечення фінансової стабільності.

Кожне з цих понять має різні інтерпретації залежно від наукової школи та методологічного підходу. Тому важливо визначити, який саме підхід буде використовуватися у дослідженні, зокрема, які саме аспекти кожного поняття будуть враховуватися при аналізі податкової складової фінансової безпеки держави.

Завершальним етапом аналізу є узагальнення підходів до дослідження впливу податкової політики на фінансову безпеку держави. Макроекономічний підхід оцінює вплив податкової політики на загальні показники, такі як ВВП, інфляція, безробіття та державний борг, враховуючи мультиплікаційний ефект податкових

враховуючи мультиплікаційний ефект податкових змін. Мікроекономічний підхід зосереджується на впливі податків на поведінку домогосподарств і підприємств, приділяючи увагу податковому навантаженню, пільгам і стимулам. Інституційний підхід аналізує якість податкового адміністрування, рівень корупції та дисципліну. Системний підхід розглядає податкову політику у взаємодії з іншими економічними політиками, такими як бюджетна чи монетарна. Порівняльний підхід вивчає міжнародний досвід і можливості адаптації найкращих практик до національних умов [8, с. 215-227].

Синтез та узагальнення є важливими етапами наукового дослідження, що дозволяють інтегрувати знання в єдину систему. У дослідженні податкової складової фінансової безпеки синтез допомагає виявити взаємозв'язки між елементами податкової політики, такими як навантаження, пільги, адміністрування, та їхній вплив на фінансову стабільність. Це сприяє розробці ефективних стратегій управління податковими ризиками.

Основні завдання включають: інтеграцію аспектів податкової політики; виділення ключових факторів, що впливають на фінансову безпеку; узагальнення результатів досліджень; формування теоретичної моделі взаємозв'язків між компонентами податкової політики. Процес складається з аналізу даних, виділення основних компонентів, визначення їх взаємозв'язків, побудови моделі впливу податкової політики на фінансову безпеку та узагальнення висновків.

Цей підхід дозволяє систематизувати інформацію, розробити рекомендації для оптимізації податкової політики, підвищити фінансову стабільність та сприяти економічному розвитку [30, с. 331-333].

Історико-логічний метод є важливим інструментом для аналізу еволюції податкової системи та її впливу на фінансову безпеку держави. Він поєднує історичний аналіз розвитку податкових інститутів і логічний аналіз їхніх структурних змін, що дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки між податковою політикою та фінансовою стабільністю.

Основні завдання методу включають:

• Аналіз становлення податкової системи: дослідження початкових форм оподаткування, перших спроб систематизації та адміністрування податків.

• Оцінка податкових реформ: вивчення реформ, їхнього впливу на бюджет, економіку та фінансову стабільність.

• Виявлення кризових моментів: аналіз періодів, коли неефективна податкова політика спричиняла дестабілізацію.

• Дослідження еволюції податкових принципів: зміни у прогресивності, справедливості, ефективності системи.

• Порівняння досвіду різних країн: виявлення спільних тенденцій та успішних стратегій для адаптації сучасної податкової політики.

Метод дозволяє зрозуміти історичні корені проблем податкової системи, оцінити наслідки минулих криз і визначити найефективніші стратегії стабілізації державних фінансів. Це сприяє розробці дієвих підходів до забезпечення фінансової безпеки в сучасних умовах [8, с. 230-231].

Аналіз статистичних даних є ключовим методом для оцінки впливу податкової політики на економіку та фінансову безпеку держави. Цей

стабілізації державних фінансів. Це сприяє розробці дієвих підходів до забезпечення фінансової безпеки в сучасних умовах [8, с. 230-231].

Аналіз статистичних даних є ключовим методом для оцінки впливу податкової політики на економіку та фінансову безпеку держави. Цей метод дозволяє об'єктивно оцінити ефективність податкової системи, виявити тенденції, закономірності та ризики, а також розробити рекомендації щодо оптимізації податкової політики.

Основні завдання аналізу включають:

• Визначення показників: обсяг і структура податкових надходжень, рівень податкового навантаження, дефіцит бюджету, державний борг тощо.

• Систематизація даних: використання джерел, таких як Держстат, Мінфін, НБУ, МВФ, Світовий банк та ОЕСР.

• Аналіз динаміки та структури: оцінка змін у податкових надходженнях за періодами та визначення чинників впливу.

• Оцінка впливу на економіку: аналіз співвідношення податків і ВВП, податкового навантаження на сектори економіки та впливу податкових реформ.

• Виявлення тенденцій і ризиків: аналіз довгострокових змін, оцінка ефективності податкових реформ і потенційних загроз.

Аналіз статистичних даних сприяє комплексному розумінню впливу податкової політики на фінансову безпеку та розробці ефективних рішень для забезпечення економічної стабільності.

Економіко-математичне моделювання є важливим інструментом для оцінки впливу податкової політики на фінансову безпеку держави. Воно дозволяє виявити залежності між економічними показниками, прогнозувати наслідки змін у податковій сфері та розробляти рекомендації для забезпечення стабільності.

Основні завдання включають:

• Оцінка впливу податкової політики: вивчення залежності між податковими надходженнями та такими показниками, як ВВП, інфляція, дефіцит бюджету, державний борг.

• Прогнозування наслідків змін: оцінка впливу змін податкових ставок і пільг на економіку, визначення ризиків для фінансової безпеки.

• Аналіз взаємозв'язків: виявлення кореляцій між податковими надходженнями та фінансовою безпекою, оцінка ефекту податкових змін.

• Розробка рекомендацій: на основі результатів моделювання розробка рекомендацій щодо оптимізації податкової політики для мінімізації ризиків.

Моделювання дозволяє краще розуміти взаємозв'язки між податковою політикою та фінансовою стабільністю, що є основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ

2.1. Правове регулювання податкової безпеки в управлінні фінансової безпеки держави

Податкова безпека є невід'ємною складовою фінансової безпеки держави, що визначає її здатність забезпечувати стабільне і ефективне функціонування податкової системи, а також запобігати та мінімізувати податкові ризики. У широкому сенсі податкова безпека охоплює правові, економічні та адміністративні заходи, спрямовані на збереження стабільності державного бюджету та захист економічних інтересів країни. Відповідно до нормативно-правової бази України, податкова безпека полягає в забезпеченні збирання податків і обов'язкових платежів, своєчасного реагування на податкові порушення та протидії схемам ухилення від сплати податків.

Правове регулювання податкової безпеки в Україні базується на системі нормативно-правових актів, які визначають засади функціонування податкової системи та регулюють відносини між платниками податків і державними органами.

Основоположним актом у сфері забезпечення податкової безпеки України є Конституція України. Стаття 8 гарантує пряму дію її норм, а стаття 67 встановлює обов'язок кожної особи сплачувати податки та збори у визначеному законом порядку й розмірах. Ця норма забезпечує надходження податків у відповідних обсягах згідно із законодавчими вимогами. Крім того, у статті 92 Конституції закріплено, що система оподаткування, податки та збори можуть встановлюватися виключно на підставі законів України. У статті 116 визначено, що податкову політику здійснює Кабінет Міністрів України, а стаття 143 надає територіальним громадам право встановлювати місцеві податки і збори відповідно до закону [50].

Основними законодавчими актами, що регулюють податкову безпеку, є:

1. Податковий кодекс України – основний нормативний акт, що встановлює правові основи функціонування податкової системи, права та обов'язки платників податків, повноваження контролюючих органів та відповідальність за податкові правопорушення. Податковий кодекс регулює процедури адміністрування податків, систему податкового контролю, порядок стягнення заборгованостей і санкцій за несплату податків. Одним

Він містить вичерпний перелік податків та зборів, порядок їх адміністрування, права та обов'язки платників податків, компетенції контролюючих органів і відповідальність за порушення податкового законодавства [42].

2. Закон України «Про основи національної безпеки України» – визначає податкову безпеку як одну зі складових національної безпеки, що передбачає запобігання загрозам для економіки держави через податкові правопорушення, зокрема ухилення від сплати податків та митних платежів [45].

3. Закон України «Про Державну фіскальну службу» – регламентує діяльність Державної податкової служби, яка виконує ключову роль у забезпеченні податкової безпеки. Основними завданнями служби є контроль за правильністю нарахування та сплати податків, виявлення порушень податкового законодавства та

порушень податкового законодавства та застосування санкцій до правопорушників [51].

4. Закон України «Про фінансовий контроль за операціями, пов'язаними з відмиванням доходів» – спрямований на запобігання використанню податкових схем з метою легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Цей закон допомагає виявляти ризики, пов'язані з уникненням оподаткування, і забезпечує фінансову прозорість [53].

5. Закон України «Про фінансову безпеку України» – визначає основні засади забезпечення фінансової безпеки держави, включаючи податкову безпеку як її складову. У ньому наголошується на необхідності захисту податкових надходжень до бюджету, протидії ухиленню від сплати податків і забезпеченні ефективної податкової політики. Податкова безпека розглядається як одна з важливих складових фінансової стабільності та економічної безпеки України, що має забезпечувати надійний контроль за податковими зобов'язаннями та захист від податкових ризиків [43].

6. Закон України «Про державну податкову службу в Україні» – регулює діяльність органів державної податкової служби, що відповідають за реалізацію податкової політики, контроль за своєчасністю, повнотою сплати податків і зборів, а також боротьбу з податковими правопорушеннями. У законі підкреслюється важливість забезпечення податкової безпеки держави шляхом контролю за дотриманням податкового законодавства, запобігання ухиленню від сплати податків, а також забезпечення стабільних бюджетних надходжень [44].

7. Господарський кодекс України також містить положення, що стосуються податкової безпеки. Зокрема, стаття 17 закріплює принципи побудови системи оподаткування, включаючи оптимальне поєднання фіскальної та стимулюючої функцій, стабільність правил оподаткування, уникнення подвійного оподаткування та узгодженість із податковими системами інших країн. Водночас, багато з цих положень дублюють норми ПКУ, що може викликати деякі питання стосовно їхньої доцільності [54].

До важливих нормативних актів у сфері податкової безпеки також належать Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [55] та Кримінальний кодекс України (ККУ) [56]. У КУпАП є статті, що стосуються порушень у веденні податкового обліку та подачі податкової звітності, а також виконання вимог податкових органів. У ККУ найбільш значущою є стаття 212, яка передбачає відповідальність за ухилення від сплати податків.

Зміни до податкового законодавства вносяться на підставі законів, які відповідають поточним викликам. Наприклад, у відповідь на пандемію COVID-19 та виклики, пов'язані з військовим станом, були прийняті закони, що коригують податкові вимоги до підприємців та підтримують суб'єкти господарювання в умовах воєнного часу.

Також важливу роль у забезпеченні податкової безпеки відіграють вторинні акти, включаючи постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента, накази Міністерства фінансів та нормативні акти Національного банку України і Державної податкової служби. Вони деталізують реалізацію податкової політики та регулюють специфічні аспекти податкового адміністрування, такі як механізм електронного адміністрування податку на додану вартість [48-49].

Міжнародні документи, що регулюють оподаткування і забезпечують податкову безпеку, мають важливе значення для України. Вони сприяють розвитку міжнародної співпраці, оптимізації податкової системи та боротьбі з ухиленням від сплати податків. Серед ключових міжнародних документів, які діють в Україні, варто виділити [40, с. 78-81]:

1. Угоди про уникнення подвійного оподаткування – це двосторонні угоди між Україною та іншими країнами, які регулюють оподаткування доходів і капіталів для запобігання подвійного оподаткування. Такі угоди дозволяють знизити податкове навантаження на суб'єктів господарювання і фізичних осіб, які здійснюють міжнародні операції. Україна уклала понад 70 таких угод.

2. Багатостороння конвенція про виконання заходів щодо угод про оподаткування (Multilateral Instrument, MLI) – документ, підписаний Україною в 2019 році, який запроваджує міжнародні заходи протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку з-під оподаткування. Конвенція дозволяє швидко адаптувати положення угод про уникнення подвійного оподаткування до нових стандартів міжнародного податкового співробітництва.

3. Конвенція про взаємну адміністративну допомогу в податкових справах – Україна приєдналася до цієї конвенції, що дозволяє обмінюватися інформацією з іншими країнами для боротьби з ухиленням від сплати податків та запобігання незаконним фінансовим операціям. Конвенція забезпечує координацію між податковими органами держав у питанні стягнення податкових боргів, проведення податкових перевірок та обміну інформацією.

4. Програма BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) – Україна приєдналася до цього міжнародного проєкту, який розроблений Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для боротьби з ухиленням від сплати податків шляхом розмивання податкової бази. Проєкт передбачає запровадження заходів для забезпечення більшої прозорості та справедливості у глобальній податковій системі.

5. Стандарти ОЕСР з обміну податковою інформацією (Automatic Exchange of Information, AEOI) – Україна підтримує міжнародні стандарти обміну інформацією для протидії ухиленням від сплати податків та використанню офшорних схем. Автоматичний обмін інформацією дозволяє податковим органам отримувати дані про фінансові рахунки резидентів інших країн.

6. Угода між Україною та Європейським Союзом про асоціацію – зокрема, стаття 349 цієї угоди зобов'язує Україну впроваджувати певні принципи та стандарти у сфері оподаткування, зокрема забезпечувати відповідність законодавства України стандартам ЄС. Це стосується гармонізації податкових норм, боротьби з податковими зловживаннями та ухиленням від оподаткування.

Ці документи формують важливу частину нормативно-правової бази у сфері податкової безпеки України та сприяють інтеграції до глобальної податкової системи.

Забезпечення податкової безпеки здійснюється через діяльність ряду державних інституцій, серед яких ключову роль відіграють Рис. 2.1:

Рисунок 2.1. Державні інституції [34, с. 125].

Ефективне правове регулювання податкової безпеки залежить від інституційного механізму її забезпечення. В Україні основним органом, що відповідає за податкову безпеку, є Державна податкова служба (ДПС), яка здійснює контроль за правильністю нарахування і сплати податків. Також важливу роль відіграє Міністерство фінансів, що забезпечує координацію діяльності митних органів і сприяє боротьбі з контрабандою та іншими правопорушеннями, що впливають на податкові надходження.

Ефективне функціонування інституційної системи потребує належної взаємодії з іншими державними органами, такими як правоохоронні органи, фінансовий моніторинг, антимонопольний комітет, а також міжнародними партнерами.

Правове регулювання податкової безпеки в Україні є важливою складовою фінансової стабільності держави. Хоча в Україні існує розвинена система нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу, вона потребує вдосконалення в частині підвищення ефективності податкового контролю та зменшення корупційних ризиків. Впровадження новітніх технологій і спрощення податкових процедур можуть стати ключовими

податкових процедур можуть стати ключовими факторами підвищення податкової безпеки та забезпечення фінансової стійкості України [41, с. 16].

Одним із ключових аспектів правового регулювання податкової безпеки є створення ефективних механізмів боротьби з ухиленням від сплати податків, які передбачають відповідальність та контроль на різних рівнях. Законодавство України визначає різноманітні форми відповідальності за податкові правопорушення, зокрема фінансові санкції, що можуть накладатися на платників податків за несвоєчасну сплату або неподання звітності. Ці санкції служать важливим стримуючим інструментом для тих, хто намагається ухилитися від виконання своїх податкових зобов'язань.

Крім фінансових покарань, законодавство передбачає адміністративну відповідальність, яка полягає в накладенні штрафів на посадових осіб підприємств, що допустили порушення податкового законодавства. В окремих випадках, особливо при систематичних чи значних порушеннях, до правопорушників застосовуються кримінальні покарання, зокрема за факти ухилення від сплати значних сум податків або за подання неправдивих даних у податкових деклараціях. Кримінальна відповідальність є найсуворішою мірою і застосовується до осіб, які навмисно порушують законодавство з метою уникнення оподаткування у великих розмірах, що загрожує суттєвими фінансовими збитками для держави [41, с. 17].

Важливим елементом системи податкової безпеки є система податкових перевірок, яка спрямована на виявлення та запобігання податковим правопорушенням. Перевірки можуть бути плановими, позаплановими, камеральними та виїзними, що дозволяє податковим органам охоплювати широкий спектр діяльності суб'єктів господарювання. Планові перевірки здійснюються заздалегідь відповідно до визначеного графіку, тоді як позапланові проводяться при наявності підстав для підозри щодо порушень. Камеральні перевірки здійснюються на основі аналізу податкової звітності без необхідності виїзду на місце, що дозволяє виявити неточності чи невідповідності в поданих документах. Виїзні перевірки, своєю чергою, охоплюють детальніший аналіз діяльності підприємства та його фінансових операцій безпосередньо на місці [41, с. 19].

Таким чином, правове регулювання податкової безпеки є важливим елементом забезпечення фінансової безпеки держави. Для підвищення ефективності податкової системи необхідно вдосконалювати законодавчу базу, покращувати адміністрування податків, посилювати відповідальність за податкові правопорушення та

безпосередньо на місці [41, с. 19].

Таким чином, правове регулювання податкової безпеки є важливим елементом забезпечення фінансової безпеки держави. Для підвищення ефективності податкової системи необхідно вдосконалювати законодавчу базу, покращувати адміністрування податків, посилювати відповідальність за податкові правопорушення та розвивати міжнародне співробітництво. Це дозволить не лише зміцнити фінансову стабільність держави, але й створити сприятливі умови для економічного зростання та підвищення добробуту населення.

2.2. Аналіз податкової складової у фінансовій безпеці України

Податкова політика України є важливим чинником для надходження податкових платежів до бюджетів усіх рівнів і впливає на ефективність податкової системи. За останні роки податкові надходження складають 75-80% від усіх доходів Зведеного бюджету України. Однак спостерігаються зміни у структурі податкових надходжень, зокрема зростає частка непрямих податків, а також збільшуються надходження від податку на доходи фізичних осіб. Це пояснюється реформуванням системи оподаткування фізичних осіб, що призвело до підвищення податкового навантаження, зокрема заміною ставки 15% на 18% та додатковим 1,5% військовим збором [55].

Досвід розвинених країн, що зіткнулися з фінансовими кризами, показує, що для мінімізації негативних наслідків можливо використовувати два підходи: зменшення податкового навантаження для стимулювання внутрішнього попиту й інвестицій або збільшення державного фінансування програм підтримки національної економіки.

Для ретельного аналізу податкової складової у фінансовій системі України, варто розглянути надходження податків до бюджетів. Податкові надходження в місцеві бюджети отримали 393 461 млн грн, що є важливою часткою загальних доходів. Це свідчить про вагому роль місцевих податків у формуванні бюджетів на місцевому рівні. Однак, державний бюджет отримав значно більше – 949 764 млн грн, що свідчить про централізовану природу збору основних податків. Загальні податкові надходження (для місцевих і державного бюджетів разом) склали 1 343 225 млн грн, що робить податкові надходження найбільш значним джерелом доходу. Це підкреслює важливість податкової політики як основного фінансового інструмента для функціонування держави та забезпечення виконання соціальних і економічних програм.

Для порівняння неподаткові надходження склали 368 369 млн грн, що вказує на їхній обмежений вплив у порівнянні з податковими надходженнями. Однак вони все одно відіграють важливу роль у загальному бюджетному балансі, особливо в державному бюджеті.

особливо в державному бюджеті.

Діаграма 2.1. Фінансові надходження до бюджету станом на 2023 рік

Отже, з діаграми можемо зробити висновок, що податкові надходження – основне джерело доходів. Більше половини загальних доходів формуються за рахунок податків, що підтверджує ефективність фіскальної політики у забезпеченні фінансової стабільності.

Таблиця 2.1. Структура податкових надходжень станом на 2023 рік

Стаття доходу	Виконано на 31.12.2023	Місцеві бюджети (млн. грн)	Державний бюджет (млн. грн)	Зведений бюджет (млн. грн)
Збір ПДВ	100%	0	467 001	467 001
Податок на доходи фізичних осіб	100%	272 245	148 427	420 673
Податок на прибуток підприємств	100%	13 512	117 050	130 562
Акцизний податок	100%	13 082	102 353	115 434
Плата за користування надрами	100%	7 079	81 012	88 090
Місцеві податки і збори	100 %	84 305	0	84 305
Ввізне мито	100 %	0	23 311	23 311
Інше	100 %	3 238	10 610	13 848
Всього	100 %	393 461	949 764	1 343 225
Відшкодування ПДВ	-	-84 592	-84 592	-84 592

Таблиця 2.1. відображає структуру податкових надходжень до місцевих, державного та зведеного бюджетів України за станом на 31 грудня 2023 року. Дані включають основні джерела податкових доходів, такі як податок на додану вартість (ПДВ), податки на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, акцизний податок, плата за користування надрами, місцеві податки і збори, ввізне мито та інші надходження. У цій таблиці представлено виконання податкових зобов'язань у розрізі місцевих і державного бюджетів, що дозволяє оцінити структуру та масштаби надходжень.

Аналіз структури податкових надходжень свідчить про те, що найбільші надходження до зведеного бюджету були отримані за рахунок збору ПДВ, податку на доходи фізичних осіб та акцизного податку. Місцеві бюджети значною мірою залежать від податків на доходи фізичних осіб та місцевих податків і зборів, тоді як державний бюджет формує значні надходження за рахунок ПДВ, податку на прибуток підприємств та акцизного податку. Відшкодування ПДВ вказує на негативний вплив на обсяг надходжень, що є важливим елементом податкової політики країни. Загальна картина показує важливість збалансованого підходу до формування податкової системи на всіх рівнях бюджетного процесу.

Для забезпечення розвитку національної економіки та підвищення рівня добробуту громадян податкова система України потребує трансформації на основі міжнародного досвіду, актуальних викликів часу та специфіки розвитку національної економіки. Існуюча податкова система має ряд недоліків, серед яких виділяються нестабільність законодавчої бази, складність процедур адміністрування податків, непрозорий контроль за їх використанням та недостатньо ефективна робота податкових контрольних органів.

Сучасній податковій політиці України бракує стимулюючих механізмів, які повинні бути інтегровані у всі функції податкової системи – фіскальну, розподільчу та регулюючу. Одним із ключових недоліків є надмірна фіскальна спрямованість, що зосереджується переважно на збиранні доходів до бюджету, в той час як соціальна функція податків, яка має забезпечувати перерозподіл доходів та виконання соціальних зобов'язань держави, залишається недооціненою. Оптимальний рівень оподаткування передбачає таке навантаження на юридичних і фізичних осіб, при якому податки не перешкоджають діловій та інвестиційній активності, водночас забезпечуючи необхідний рівень надходжень до бюджету.

Крім того, існують бюджетні обмеження, які мають бути універсальними та жорсткими, щоб уникнути надмірної підтримки неконкурентоспроможних підприємств і галузей, що призводить до консервації неефективних економічних структур. Важливим є також використання податків як інструменту впливу на економічну поведінку суб'єктів господарювання, що дозволить регулювати економічні процеси більш ефективно.

До повномасштабного вторгнення значна частка надходжень до державного бюджету припадала на гірничодобувну промисловість та видобування корисних копалин, тоді як на другому місці була переробна промисловість із часткою 14%. Сільське господарство, лісове господарство та рибальство також були важливими джерелами надходжень до бюджету, забезпечуючи близько 11% від загального обсягу доходів. Інші сектори, такі як транспорт, складське господарство, торгівля та енергетика, також робили значний внесок [56].

Аналіз найбільших платників податків з

енергетика, також робили значний внесок [56].

Аналіз найбільших платників податків в Україні показує, що переробна промисловість, добувна промисловість та електроенергетика продовжують бути ключовими секторами економіки. Зокрема, найбільша кількість платників податків спостерігається у переробній промисловості (28,6%), добувній (24,8%) та електроенергетиці (10,8%). Оптова і роздрібна торгівля та транспортна галузь забезпечують значні податкові надходження, що вказує на важливість цих секторів для збереження фінансової стабільності країни [56].

Особливої уваги потребує податок на додану вартість (ПДВ), оскільки саме він забезпечує вагому частку надходжень до зведеного бюджету України. Проте проблеми з ПДВ, зокрема його пільгові механізми, залишаються складними та суперечливими. Пільги з ПДВ надаються переважно підприємствам сільського, лісового та рибного господарства, на які припадає близько 36% від загальної кількості податкових пільг. Значну частку пільг отримують також підприємства переробної промисловості та оптової і роздрібної торгівлі.

Таблиця 2.2 Податкові пільги по ПДВ за галузями економіки (%) [56]

КВЕД (РОЗДІЛ)	2020		2021		2022		2023	
	Кільк.	Сума	Кільк.	Сума	Кільк.	Сума	Кільк.	Сума
1-3	52	51	61	70	66	79	63	36
10-33	5	9	5	6	3	6	3	19
45-47	2	19	14	7	13	5	15	4
49-53	2	4	1	3	1	2	1	1
58-63	4	2	4	1	4	1	3	10
85	4	7	4	6	4	4	4	6
86-88	4	3	4	3	4	2	4	6
Інші	9	5	6	4	5	2	5	11
Разом	100	100	100	100	100	100	100	100

Що стосується пільг з податку на прибуток підприємств, то тут ситуація дещо інша. Так, на першому місці за кількістю підприємств, що працюють у переробній промисловості, а також у секторі оптової та роздрібної торгівлі, перебувають підприємства, що здійснюють діяльність у сфері послуг. Слід зазначити, що інформація та телекомунікації, будівництво та професійна, наукова та технічна діяльність є секторами з найбільшими втратами для бюджету, незважаючи на низьку кількість підприємств, які користуються пільгами з податку на прибуток.

Для забезпечення розвитку національної економіки та підвищення рівня життя громадян податкова система України повинна бути оптимізована з урахуванням міжнародного досвіду, актуальних викликів та тенденцій розвитку національної економіки. Одним із основних недоліків є вибір спрощеної системи оподаткування підприємствами сільського, лісового та рибного господарства, що сплачують єдиний податок у четвертій групі. Через це відсутні дані щодо податку на прибуток для цих підприємств. Отже, система податкових пільг потребує перегляду та оптимізації на основі оцінки їхньої ефективності.

виплатами заробітних плат «у конвертах» [56].

З наведеного аналізу податкової складової фінансової безпеки України дізнаємось, що її ефективність є критично важливою для стабільності державного бюджету та економічного розвитку країни. Важливу роль відіграють реформи, спрямовані на підвищення прозорості податкової системи, зменшення рівня корупції та ефективніше адміністрування податків. Також суттєвим є впровадження цифрових рішень і технологій, які спрощують процеси податкового контролю та роблять податкову систему більш доступною для платників податків.

Висновок до Розділу 2

Аналіз податкової безпеки в управлінні фінансовою безпекою держави вказує на те, що ефективне правове регулювання є фундаментальним елементом забезпечення стійкості економічної системи країни. Правові акти та нормативно-правова база, що регламентують податкову безпеку, забезпечують прозорість, стабільність і передбачуваність податкової системи, що у свою чергу, позитивно впливає на макроекономічну ситуацію та створює умови для залучення інвестицій. Одним із ключових аспектів є відповідність національних норм міжнародним стандартам, що сприяє підвищенню довіри до державних фінансових інституцій.

Аналіз податкової складової у фінансовій безпеці України демонструє певні проблеми, серед яких – значне навантаження на підприємства, корупція, ухилення від сплати податків та недосконаліть механізмів контролю за податковими надходженнями. Незважаючи на ці виклики, в Україні спостерігаються зусилля щодо модернізації податкової системи, покращення адміністрування податків та впровадження цифрових технологій для підвищення прозорості і ефективності податкового контролю.

У підсумку, податкова безпека є вагомим інструментом у структурі фінансової безпеки держави. Розвиток сучасних механізмів моніторингу і прогнозування фінансових загроз, разом із вдосконаленням законодавчої бази, дозволить зміцнити фінансову стійкість країни, забезпечити стабільність економічних процесів і посилити захист від зовнішніх та внутрішніх викликів.

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДНИКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

3.1. Проблеми розвитку податкової безпеки України

Попри значні кроки, зроблені в Україні щодо реформування податкової системи, вона все ще залишається вразливою до низки проблем, які впливають на фінансову безпеку:

1. Тіньова економіка та ухилення від сплати податків. Тіньова економіка є однією з найгостріших проблем фінансової системи України, що має серйозні наслідки для податкової безпеки держави. За різними оцінками, від 30% до 50% економічної діяльності може відбуватися в тіні, тобто без належного податкового обліку та сплати податків. Це призводить до значних втрат для державного бюджету, оскільки доходи від податків є основним джерелом фінансування соціальних програм, інфраструктурних проектів і оборонних потреб країни. У результаті держава не може повністю виконувати свої зобов'язання перед громадянами, зокрема в таких сферах, як освіта, охорона здоров'я та соціальний захист [36, с. 92].

Однією з причин поширення тіньової економіки є низький рівень контролю з боку державних органів. Недостатність сучасних інструментів моніторингу та аналізу економічної діяльності, а також обмежені ресурси податкових служб не дозволяють ефективно виявляти і протидіяти схемам ухилення від сплати податків. Крім того, значна частина підприємців і фізичних осіб воліє працювати в тіні через високий рівень бюрократії та корупції в податковій системі, що створює додаткові стимули для ухилення від податків [36, с. 92].

Ще одним суттєвим фактором є відсутність ефективних механізмів протидії тіньовій економіці. Хоча в Україні існують законодавчі акти, спрямовані на боротьбу з тіньовими схемами, вони часто мають декларативний характер або не супроводжуються дієвими інструментами реалізації. Це стосується як законодавства, яке регулює податкові перевірки та відповідальність за ухилення від сплати податків, так і процедур фінансового моніторингу, які недостатньо інтегровані між різними державними інституціями. Відсутність належної координації між фіскальними органами, банківським сектором і правоохоронними структурами сприяє тому, що велика частина тіньової економічної діяльності залишається непоміченою або непокараною [36, с. 94].

Одним із важливих аспектів, що впливає на фінансову безпеку держави, є ухилення від оподаткування, яке може бути зумовлене як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. Прагнення підприємств мінімізувати або уникати сплати податків виникає через наявність лазівок у податковому законодавстві та високий податковий тягар. За світовими стандартами, оптимальний рівень податкового навантаження становить 30-35%, але в Україні він сягає до 74%, що спонукає підприємства до пошуку шляхів ухилення [55].

Незаконний експорт капіталу через офшорні компанії є ще одним поширеним способом уникнення податків, що загрожує фінансовій безпеці держави. У цій сфері важливу роль відіграють нелегальні експортно-імпортні операції та контрабанда. Це свідчить про необхідність посилення державного контролю за фінансовими операціями та удосконалення податкової системи для забезпечення стабільності державного бюджету і фінансової безпеки [55].

2. Податкові схеми та агресивне податкове планування. Одним з ключових методів агресивного податкового планування є використання офшорних юрисдикцій. Офшорні компанії дозволяють підприємствам виводити частину своїх прибутків за кордон і розміщувати їх у країнах з низькими або нульовими ставками податків. Ці компанії, зазвичай, створюються виключно з метою податкової оптимізації, а не для здійснення реальної комерційної діяльності. Завдяки цьому підприємства можуть значно знижувати свої податкові зобов'язання перед Україною, оскільки прибутки, отримані за межами країни, не підлягають або підлягають мінімальному оподаткуванню. Хоча використання офшорних схем не завжди є незаконним, воно значно скорочує надходження до державного бюджету [35, с. 124].

Ще одним широко розповсюдженим методом є трансферне ціноутворення, яке передбачає маніпуляції з внутрішньо-груповими цінами між пов'язаними особами в міжнародних корпораціях. Це дозволяє компаніям штучно змінювати прибутки між різними юрисдикціями, щоб сплачувати податки в країнах з нижчими ставками. Наприклад, компанії можуть занижувати ціни на продукцію або послуги, що експортуються з України до афілійованих осіб в інших країнах, і навпаки – завищувати ціни на імпортовані товари та послуги. Це дозволяє компаніям мінімізувати оподатковуваний прибуток в Україні, переносячи його до юрисдикцій з вигіднішими податковими умовами [35, с. 125].

Інші методи агресивного податкового планування включають використання фінансових інструментів, таких як позики між афілійованими компаніями, що дозволяють зменшувати прибутки через сплату відсотків, або продаж інтелектуальної власності між компаніями однієї групи за завищеними цінами. Такі схеми часто є легальними, але вони створюють значні виклики для податкових органів, оскільки вимагають від держави більш складних і дорогих механізмів контролю та перевірок.

Основна проблема полягає в тому, що недосконале законодавство не завжди передбачає чіткі механізми протидії таким схемам. Незважаючи на спроби України гармонізувати своє податкове законодавство з міжнародними стандартами, такими як принципи ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) щодо трансферного ціноутворення, багато аспектів залишаються неврегульованими або неефективно контролюються. Податкові органи часто не мають достатніх ресурсів або експертизи для розслідування складних фінансових схем, що використовують транснаціональні корпорації [35, с. 125].

Незначний рівень нагляду з боку контролюючих органів ще більше посилює проблему. Податкові перевірки, хоча і проводяться, не завжди здатні виявляти всі схеми агресивного планування, оскільки компанії часто використовують складні багаторівневі структури, розподіляючи активи та прибутки між різними

розподіляючи активи та прибутки між різними юрисдикціями. Крім того, податкові органи можуть стикатися з труднощами у співпраці з іноземними юрисдикціями, що обмежує їхню здатність отримувати інформацію про реальні доходи компаній [35, с. 126].

3. Недостатня прозорість та ефективність податкової адміністрації. Однією з головних проблем є недостатній рівень автоматизації податкових процедур. Сучасні технології дозволяють значно спростити взаємодію платників податків з податковими органами, зменшивши необхідність у фізичних перевірках і зведення до мінімуму людського фактору, що потенційно може сприяти корупції. Однак, в Україні процеси цифровізації податкової системи відбуваються повільно. Незважаючи на впровадження таких сервісів, як електронний кабінет платника податків і можливість подання звітності в онлайн-режимі, ще залишається значна частина податкових процедур, які вимагають фізичної присутності або складного документообігу [34, с. 175].

Корупція в податкових органах є ще однією критичною проблемою, що значно підриває довіру платників податків. Вона проявляється в різних формах, від незаконного витребування додаткових платежів до маніпуляцій з податковими перевірками. Через це підприємства та фізичні особи нерідко зіштовхуються з ситуаціями, коли вони змушені сплачувати хабарі для уникнення необґрунтованих перевірок або для отримання пільгового ставлення з боку податкових органів. Така практика підриває ефективність податкового адміністрування і демотивує підприємства до повної та прозорої сплати податків, оскільки немає впевненості, що їхні фінансові зобов'язання перед державою будуть справедливо розподілені і використані [34, с. 176].

Відсутність єдиної системи податкового обліку також створює значні труднощі для ефективного адміністрування податків. В Україні існує кілька різних систем оподаткування, таких як загальна система, спрощена система для малого бізнесу, спеціальні режими для окремих галузей і т.д. Це не лише ускладнює адміністрування податків, але й створює можливості для маніпуляцій і зловживань з боку платників податків, які можуть змінювати свою податкову реєстрацію в залежності від вигідних для них умов. Крім того, відсутність єдиного підходу до податкового обліку ускладнює проведення податкових перевірок, оскільки інформація про платників податків може зберігатися у різних базах даних або бути неповною.

Бар'єри для ефективного адміністрування також створює низька ефективність контролюючих органів. Податкові органи часто не мають достатньої кількості ресурсів для проведення

всебічних і систематичних перевірок, що призводить до того, що значна частина податкових правопорушень залишається непоміченою. Крім того, відсутність дієвих інструментів для обміну інформацією між різними державними органами ускладнює виявлення ухилень від сплати податків і інших порушень. Наприклад, дані про активи, доходи або інші фінансові операції можуть бути недоступними для податкових органів через недостатню координацію з іншими державними інституціями, такими як банківські установи або митні служби [34, с. 180].

4. Недостатня адаптація до міжнародних стандартів. Україна продовжує гармонізувати своє податкове законодавство із міжнародними вимогами, зокрема рекомендаціями ОЕСР та ЄС, однак процес адаптації йде повільно. Це створює труднощі у залученні іноземних інвесторів, що негативно позначається на економічному зростанні та фінансовій безпеці [39, с. 36].

Для того щоб податкова система України ефективно виконувала роль стабілізатора фінансової безпеки, необхідно враховувати кілька ключових напрямів реформування та вдосконалення. Одним із найважливіших елементів є справедливий розподіл податкового навантаження між різними секторами економіки. Це означає, що податкова система має бути побудована так, щоб забезпечити рівномірний розподіл обов'язків між великим, середнім і малим бізнесом, а також фізичними особами. Важливо уникнути ситуації, коли одна група суб'єктів економіки несе непропорційно велике навантаження, що може призвести до зниження їхньої конкурентоспроможності, стимулювати ухилення від сплати податків або навіть спричиняти банкрутства. Досягнення справедливого розподілу податкового тягаря також сприяє зменшенню соціальної нерівності та стимулюванню інвестицій у різні сектори економіки [39, с. 37].

Крім того, ефективне адміністрування податків є одним із ключових інструментів, який може значно підвищити рівень податкової дисципліни. Це передбачає спрощення податкових процедур, скорочення бюрократичних бар'єрів і впровадження сучасних технологій, таких як електронна система податкової звітності, автоматизовані перевірки та інтеграція інформаційних систем між різними відомствами. Використання таких інновацій дозволить не тільки спростити процес для платників податків, але й підвищити прозорість податкових операцій, що значно знижує можливості для корупції та махінацій. Водночас посилення відповідальності за ухилення від сплати податків – як адміністративної, так і кримінальної – є необхідним елементом для забезпечення ефективного функціонування податкової системи [39, с. 38].

Нарешті, гармонізація законодавства з міжнародними стандартами і практиками має ключове значення для інтеграції України в глобальну економічну спільноту. Це включає адаптацію норм національного податкового законодавства до міжнародних податкових угод та стандартів, таких як рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), зокрема у сфері запобігання подвійного оподаткування та боротьби з ухиленням від податків через офшорні юрисдикції. Така гармонізація дозволить не тільки покращити взаємодію з іноземними інвесторами та державами-партнерами, але й підвищити ефективність боротьби з міжнародними схемами ухилення від податків [39, с. 40].

Таким чином, розвиток податкової безпеки України стикається з низкою складних викликів, які потребують комплексних реформ та системного

підходу. Вирішення проблем тіньової економіки, корупції, недостатньо ефективного податкового адміністрування, а також удосконалення законодавчої бази та міжнародної співпраці стануть важливими кроками на шляху до зміцнення фінансової безпеки держави.

3.2. Міжнародний досвід розвитку податкової безпеки як складової фінансової безпеки

Розвиток податкової безпеки є важливим аспектом забезпечення фінансової стабільності держави, особливо в умовах глобалізації та інтеграції у світові фінансові процеси. Міжнародний досвід у сфері податкової безпеки надає Україні необхідні інструменти для ефективної боротьби з ухиленням від сплати податків, розмиванням податкової бази та незаконним виведенням прибутків. Впровадження міжнародних стандартів, таких як BEPS, FATCA, автоматичний обмін інформацією, стає невід'ємною частиною національної стратегії забезпечення податкової прозорості та економічної безпеки.

1. План дій BEPS (Base Erosion and Profit Shifting). Впровадження BEPS в Україні є важливим кроком у контексті інтеграції держави до світової економіки та дотримання міжнародних стандартів податкової прозорості. З 2017 року Україна приєдналася до Програми розширеного співробітництва ОЕСР та взяла на себе зобов'язання імплементувати План дій BEPS. Основними кроками України стали ухвалення законодавства, яке відповідає мінімальному стандарту BEPS, включаючи введення правил щодо запобігання штучному уникненню постійного представництва, обмеження переваг щодо податкових угод та заходів, спрямованих на підвищення прозорості.

Зокрема, Україна впровадила ключові заходи BEPS через Закон №466-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» [57], який передбачає реформування податкової системи, включаючи зміни в оподаткуванні контрольованих іноземних компаній (КІК), регулювання трансфертного ціноутворення, вдосконалення процедури автоматичного обміну податковою інформацією, а також протидію ухиляння від сплати податків за допомогою офшорних схем. Впровадження цих ініціатив сприяє підвищенню податкової дисципліни та поліпшенню податкової прозорості в Україні.

2. Програма автоматичного обміну інформацією (AEOI). Україна приєдналася до цієї ініціативи у рамках імплементації міжнародних стандартів фінансової безпеки та протидії агресивному податковому плануванню. Завдяки програмі AEOI українські податкові органи мають доступ до даних про банківські рахунки громадян та юридичних осіб, які відкриті в іноземних установах, що значно підвищує рівень контролю за виведенням капіталів за межі країни. Участь України у програмі передбачає обмін інформацією

не тільки щодо фізичних осіб, але й щодо компаній та інших юридичних осіб, які мають рахунки в зарубіжних банках.

Для України впровадження AEOI стало важливим інструментом у боротьбі з відмиванням грошей та ухиленням від сплати податків, зокрема через офшори. Завдяки обміну інформацією з іншими країнами, Державна податкова служба України отримує дані про фінансові рахунки резидентів, що знаходяться у юрисдикціях, які беруть участь у програмі. Це дозволяє виявляти випадки приховування доходів та активів, які можуть бути об'єктом оподаткування, тим самим зменшуючи рівень ухилення від сплати податків.

Україна вже зробила важливі кроки для впровадження AEOI, зокрема шляхом адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів. Одним із ключових документів є Закон № 466-IX [57], який закріпив принципи міжнародного обміну податковою інформацією. Крім того, українські фінансові установи зобов'язані збирати та передавати податкові дані своїх клієнтів відповідно до вимог AEOI. Це зменшує можливості використання офшорів та сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій.

Впровадження AEOI в Україні також має стратегічне значення для інтеграції країни у світову економіку та зміцнення фінансової безпеки держави. Автоматичний обмін інформацією сприяє поліпшенню податкового адміністрування, дозволяє уникнути подвійного оподаткування та стимулює залучення іноземних інвестицій. Однак, для максимальної ефективності програми важливим залишається постійний розвиток податкової інфраструктури та зміцнення контролю за міжнародними фінансовими потоками.

3. *FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act).* Для України, приклад FATCA може слугувати основою для розробки схожих механізмів контролю над закордонними активами своїх громадян. Незважаючи на те, що FATCA спрямований на виявлення американських платників податків, українська влада може адаптувати цей підхід до національних потреб, зокрема для боротьби з ухиленням від сплати податків і легалізацією доходів, отриманих у тіньовий спосіб.

Одним із шляхів реалізації такого підходу може стати впровадження механізмів автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки громадян України, які мають активи в іноземних фінансових установах. Це вимагатиме від українських банків і фінансових установ зобов'язань щодо збору та передачі інформації про рахунки, які належать українським резидентам, іноземним органам податкової служби.

З метою впровадження таких ініціатив Україні потрібно буде внести зміни до законодавства, щоб забезпечити правову основу для обміну інформацією з іншими державами, а також для захисту прав громадян, які можуть потрапити під контролю. Важливою складовою цього процесу стане налагодження міжнародного співробітництва з країнами-партнерами, які вже впровадили подібні механізми, що дозволить Україні отримати доступ до необхідних технологій та експертизи.

4. Директива ЄС про боротьбу з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (AMLD). Цей документ зобов'язує країни-члени ЄС впроваджувати заходи для боротьби з фінансовими злочинами. Відповідно до цієї директиви, створюються механізми для контролю за фінансовими операціями та попередження незаконних дій. Україна може взяти на озброєння досвід ЄС для посилення контролю над фінансовими потоками.

5. Податкові угоди для уникнення подвійного оподаткування. В Україні укладено ряд угод для уникнення подвійного оподаткування (ДПУ) з різними країнами, що має важливе значення для розвитку міжнародних економічних відносин та залучення іноземних інвестицій. Станом на сьогодні Україна має угоди з понад 70 країнами, що дозволяє уникати подвійного оподаткування доходів, отриманих як резидентами України, так і нерезидентами.

Зазвичай угоди містять положення про оподаткування різних видів доходів, таких як дивіденди, відсотки, роялті, доходи від продажу майна тощо. Кожна угода визначає, яка з країн має право на оподаткування, а також надає механізми для отримання податкових кредитів або звільнень.

Україна уклала угоди з такими країнами, як США, Німеччина, Польща, Великобританія, Франція, Канада, Кіпр та іншими. Ці угоди допомагають зміцнити економічні зв'язки з ключовими торговими партнерами та залучити інвестиції.

Угоди про уникнення подвійного оподаткування сприяють захисту інвестицій українських компаній за кордоном і іноземних інвесторів в Україні. Вони дозволяють зменшити податковий тягар на іноземні інвестиції, що робить Україну більш привабливою для інвесторів. Україна активно працює над удосконаленням своєї системи оподаткування відповідно до міжнародних стандартів, зокрема у рамках ініціативи BEPS (Base Erosion and Profit Shifting). Це передбачає перегляд та укладення нових угод з урахуванням змін у міжнародному податковому середовищі.

Незважаючи на переваги, угоди можуть мати й недоліки. Деякі з них можуть призводити до зменшення податкових надходжень для держави, якщо не будуть належним чином збалансовані. Також існує ризик використання угод для агресивного податкового планування, що може негативно вплинути на українську економіку.

Підписання угоди між Україною та США про обмін податковою інформацією (TIEA). Ця угода дозволяє автоматичний обмін інформацією щодо рахунків громадян між Україною та США, що є важливим інструментом боротьби з ухиленням від сплати податків через офшорні схеми.

Угода між Україною та Сполученими Штатами Америки про обмін податковою інформацією (Tax Information Exchange Agreement, TIEA) була підписана 23 березня 2017 року. Цей документ є частиною глобальних зусиль щодо покращення фінансової прозорості та боротьби з ухиленням від сплати податків через використання офшорних схем.

Угода передбачає автоматичний обмін інформацією між податковими органами України та США. Це означає, що інформація про фінансові рахунки та доходи українських громадян у США, а також американських громадян в Україні, буде регулярно передаватися без запиту з боку однієї зі сторін. Угода містить положення про захист конфіденційності отриманої інформації. Вона може використовуватися виключно для цілей оподаткування та не підлягає розкриттю третім особам, окрім випадків, передбачених законодавством.

У документі чітко визначаються критерії, за якими фізичні та юридичні особи визнаються податковими резидентами відповідних країн. Це дозволяє уникнути неоднозначностей у визначенні суб'єктів, чия інформація підлягає обміну. TIEA також передбачає активну співпрацю між податковими органами двох країн у питаннях, що стосуються запобігання податковим злочинам, зокрема ухиленню від сплати податків та відмиванню грошей.

Згідно з угодою, фінансові установи зобов'язані звітувати про рахунки та доходи осіб, які підпадають під визначення податкових резидентів іншої країни. Це означає, що банки та інші фінансові інститути повинні впроваджувати механізми для збору та передачі необхідної інформації.

На сьогодні, TIEA сприяє зростанню податкової дисципліни серед українських громадян,

оскільки можливість виявлення необлікованих доходів і активів в США зростає. Це заважає ухиленню від сплати податків, підвищуючи рівень відповідальності платників податків. Угода має потенціал для зменшення тіньової економіки, оскільки українські платники податків стають менш схильними до ухилення від оподаткування, знаючи, що їх фінансові рахунки підлягають міжнародному контролю.

Приєднання України до ініціатив G20, спрямованих на підвищення фінансової прозорості, є важливим кроком у зміцненні податкової системи та боротьбі з фінансовими злочинами. Ця програма передбачає впровадження міжнародних стандартів у сфері фінансового контролю, що дозволяє Україні адаптувати найкращі світові практики.

Приєднання до програм G20 надає Україні можливість співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями, такими як ОЕСР, Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк. Це дозволяє Україні мати доступ до новітніх досліджень та аналітичних матеріалів, які допомагають покращити розуміння фінансових злочинів і шляхів їх подолання. Залучення до міжнародних проектів і програм дозволяє Україні реалізувати спільні ініціативи з іншими країнами, що сприяє підвищенню рівня фінансової прозорості.

Приєднання до програм G20 стало стимулом для України провести низку реформ у законодавчій та регуляторній сферах. Українські закони та нормативні акти були адаптовані до міжнародних стандартів, що підвищило прозорість фінансових операцій. Запровадження нових технологій та механізмів контролю, що дозволяє більш ефективно відстежувати фінансові потоки та виявляти підозрілі транзакції.

Станом на 2023 рік, результати приєднання до програм G20 можна оцінити за такими показниками:

- Зростання виявлених фінансових злочинів Завдяки впровадженню нових механізмів контролю та моніторингу, кількість виявлених схем виведення капіталів та фінансових злочинів значно зросла.

- Покращення міжнародної репутації. Приєднання до програм фінансової прозорості G20 сприяло підвищенню іміджу України на міжнародній арені, що, в свою чергу, сприяло залученню іноземних інвестицій.

У жовтні 2021 року ОЕСР та G20 домовилися про введення мінімального глобального податку на прибуток у розмірі 15%. Це рішення спрямоване на запобігання ухиленню від податків міжнародними корпораціями. Впровадження цієї ініціативи допоможе Україні отримати стабільні податкові надходження від транснаціональних компаній.

Проте, не зважаючи на значні переваги міжнародного співробітництва існує ряд недоліків, які варто відзначити. Найбільш значним недоліком є складність адаптації національного законодавства. Впровадження міжнародних стандартів потребує значної адаптації національного законодавства. Часто це пов'язано з труднощами у приведенні українських нормативних актів у відповідність до глобальних вимог.

Деякі міжнародні ініціативи можуть стати додатковим фінансовим і адміністративним навантаженням на підприємства, особливо малі та середні. Введення нових стандартів потребує значних ресурсів для їх імплементації, що може вплинути на ділову активність. Для успішної імплементації міжнародних ініціатив, таких як автоматичний обмін інформацією або стандарти BEPS, потрібна добре функціонуюча податкова адміністрація. Українські органи часто стикаються з нестачею ресурсів і технічних можливостей для повної реалізації таких стандартів. Участь у глобальних податкових ініціативах може обмежувати можливості держави приймати власні податкові рішення, що може негативно впливати на економічну політику країни у короткостроковій перспективі.

Отже, імплементація міжнародного досвіду в податкову систему України має значний потенціал для підвищення рівня податкової безпеки та зміцнення фінансової безпеки держави. Прозорість, міжнародна співпраця та контроль за податковими потоками допоможуть боротися з ухиленням від сплати податків і зменшити рівень тіньової економіки. Проте для успішної інтеграції міжнародних стандартів потрібні значні ресурси та адаптація національного законодавства, що може бути викликом для України.

3.3. Перспективи розвитку податкової складової фінансової безпеки в Україні

Для забезпечення податкової безпеки та посилення фінансової стабільності держави необхідно впроваджувати збалансовану податкову політику, орієнтовану на довгострокове стратегічне управління. Це передбачає створення сприятливого податкового середовища, яке підтримуватиме розвиток економіки та залучення інвестицій. Основні аспекти цієї політики можна розглянути через її складники: податкове регулювання, адміністрування, контроль та планування.

Податкове регулювання включає заходи, спрямовані на непрямий вплив на економіко-соціальні процеси, через зміну видів податків, їх ставок, а також запровадження податкових пільг. У цьому контексті важливо стимулювати інвестиційну та інноваційну активність. Для цього доцільно переглянути механізми оподаткування підприємств. Наприклад, естонська модель, що передбачає сплату податку на прибуток лише під час його розподілу, може сприяти реінвестуванню отриманого прибутку та зменшити фіскальне навантаження на підприємства. Це також допоможе активізувати внутрішній інвестиційний потенціал,

звільнивши від оподаткування реінвестований прибуток малих підприємств, що є важливим для розвитку економіки.

Основні заходи податкового регулювання:

1. Пожвавлення інвестиційного клімату. Сприяння змінам у механізмі оподаткування підприємств, включаючи реінвестований прибуток, може залучити нові іноземні інвестиції. Це також поліпшить внутрішні інвестиційні ресурси, зокрема шляхом звільнення від податків малих підприємств.

2. Підвищення акцизів. Поступове наближення рівня акцизного податку до стандартів Європейського Союзу може бути вигідним, проте доцільно враховувати економічну ситуацію в країні та рівень життя населення.

3. Підтримка податкових заходів кредитно-грошовими інструментами. Варто зменшити вартість кредитування для бізнесу, сприяти переходу на безготівкові розрахунки, що поліпшить фінансовий контроль і допоможе боротися з тіньовою економікою.

4. Зменшення податкового навантаження на прибуток. Зниження ставок податку на доходи фізичних осіб та підприємств не привело до бажаного результату в боротьбі з тінізацією економіки, тому важливо запровадити інші інструменти, що будуть стимулювати інвестиції та інновації.

5. Оподаткування природних ресурсів. Екологічний податок має бути спрямований не тільки на фіскальні цілі, а й на збереження природних ресурсів та підтримку родючості земель.

6. Нелінійність у державному управлінні. Податкова політика має враховувати циклічність економіки та особливості управління. Прикладом є крива Лафера, яка ілюструє, що зменшення податкових ставок може призвести до збільшення надходжень за рахунок стимулювання економічної активності.

Податкове адміністрування передбачає управління діяльністю податкових органів, здійснення контролю за своєчасністю та повнотою сплати податків. Важливим напрямком є вдосконалення електронної системи податкового адміністрування, спрощення звітності та збільшення прозорості податкових процедур.

Основні заходи податкового адміністрування включають:

1. Вдосконалення електронних сервісів. Перехід до онлайн-спілкування між платниками податків та податковими органами поліпшить ефективність взаємодії.

2. Спрощення податкової звітності. Полегшення звітності та документообігу сприятиме зменшенню адміністративних бар'єрів для бізнесу.

3. Підвищення ефективності податкових органів. Удосконалення процедур оскарження рішень податкових органів та запровадження однорівневої системи розгляду скарг допоможе підвищити рівень довіри до системи.

4. Реформа митниці. Необхідно завершити запуск «Єдиного вікна», підвищити ефективність роботи митниць, зменшити корупційні ризики та розширити співпрацю з міжнародними митними органами.

Податковий контроль зосереджений на забезпеченні правильності та своєчасності сплати податків. Важливою складовою є мінімізація суб'єктивізму через ризик-орієнтовані системи та

суб'єктивізму через ризик-орієнтовані системи та зменшення кількості перевірок.

Основні заходи податкового контролю:

1. Ризик-орієнтований підхід. Для підвищення ефективності необхідно зменшити кількість перевірок бізнесу, залишаючи фокус на ключових ризикових точках.

2. Податкова амністія. Запровадження податкової амністії, як-от «нульова декларація», може підвищити рівень прозорості доходів населення, особливо якщо її спершу випробувати на державних службовцях.

3. Боротьба з контрабандою. Контрабанда залишається одним із найбільших викликів для податкової служби. Важливо вдосконалювати інтеграцію митних та податкових баз даних, що дасть змогу посилити контроль за товарообігом.

Податкове планування – це діяльність, спрямована на розробку та реалізацію заходів, які враховують інтереси як держави, так і підприємств. Основні заходи податкового планування включають:

1. Стабільність законодавства та прогнозування. Необхідно забезпечити стабільність податкового та бюджетного законодавства, розвиваючи середньострокове планування та прогнозування. Це дозволить уникнути ситуацій, коли рішення приймаються та скасовуються без достатнього фінансового та економічного обґрунтування, що може призводити до нестабільності податкової системи. Наприклад, у 2016 році було скасовано рішення про сплату транспортного податку через порушення термінів ухвалення змін у законодавстві. Метою податкового планування є створення обґрунтованих управлінських рішень, які дадуть позитивний сигнал інвесторам та підприємцям, підвищуючи передбачуваність податкової політики.

2. Мораторій на зміну податкових ставок. Введення мораторію на зміну податкових ставок, особливо таких, як бюджетоутворюючі та ЄСВ, є важливим для забезпечення стабільності та передбачуваності податкової системи.

Податковий менеджмент – це сукупність методів організації податкових відносин для підвищення їх ефективності. Основні заходи податкового менеджменту:

1. Уникнення дублювання функцій. Передача контролю з районного на обласний рівень дозволить уникнути дублювання функцій. Локальні органи можуть зосередитися на наданні консультаційних та сервісних послуг.

2. Посилення відповідальності податкових органів. Підвищення відповідальності співробітників за незаконні дії або бездіяльність.

3. Визначення ключових показників ефективності. Запровадження спеціальної програми для оцінки ефективності податкових органів на основі як національного, так і міжнародного досвіду. Показники повинні бути простими, прозорими та реалістичними. Прикладом може бути показник податкової культури – питома вага виграних позовів або частка добровільно сплачених податків.

4. Створення служби фінансових розслідувань. Ліквідація податкової міліції та створення служби фінансових розслідувань, що об'єднає повноваження ДФС, СБУ та МВС, підвищить ефективність боротьби з фінансовими злочинами.

5. Підвищення оплати праці. Необхідність підвищення заробітної плати співробітникам податкових органів для зниження рівня корупції.

Вища оплата праці стане важливим мотиваційним фактором і дозволить залучати кращих фахівців.

6. Інформаційна підтримка реформ. Проведення інформаційних кампаній щодо результатів податкових реформ і збільшення наповненості офіційного сайту Державної фіскальної служби для покращення комунікації з платниками податків.

Отже, податкова безпека є критично важливою для стабільності фінансової системи та економіки в цілому. Реалізація ефективної податкової політики, що базується на принципах прозорості, гнучкості та сприяння економічному розвитку, дозволить не лише зберегти фінансову стабільність, але й покращити інвестиційний клімат.

Таким чином, у процесі підвищення дієвості та ефективності механізмів податкової системи треба спростити та автоматизувати податкове адміністрування, що підвищить дієвість податкового адміністрування, збільшить цілеспрямованість податкового регулювання та значно зменшить навантаження на податковий менеджмент. Ефект синергії за одночасного вдосконалення кожного складника податкової безпеки допоможе відновити соціальний та економічний розвиток держави, зміцнить як фінансову, так і податкову безпеку країни у стратегічній перспективі.

Висновок до Розділу 3

Розвиток податкової безпеки є критично важливим компонентом забезпечення фінансової безпеки держави як на національному, так і на міжнародному рівнях. У результаті аналізу проблем та перспектив розвитку податкової безпеки України було виявлено кілька ключових викликів. До основних проблем належать нестабільність податкового законодавства, недостатність ефективного контролю за дотриманням податкових норм, високий рівень корупції в податкових органах та тінізація економіки. Ці чинники знижують ефективність державної фіскальної політики та створюють бар'єри для економічного зростання і залучення інвестицій.

Аналіз міжнародного досвіду показав, що успішні моделі податкової безпеки базуються на стабільності законодавства, ефективності податкового адміністрування, високій податковій культурі населення та державних інституцій. Приклади країн Європейського Союзу та інших економічно розвинених держав показують, що інтеграція сучасних технологій, створення спеціалізованих фінансових служб та підвищення відповідальності податкових органів можуть значно зміцнити податкову безпеку держави.

зростання і залучення інвестицій.

Аналіз міжнародного досвіду показав, що успішні моделі податкової безпеки базуються на стабільності законодавства, ефективності податкового адміністрування, високій податковій культурі населення та державних інституцій. Приклади країн Європейського Союзу та інших економічно розвинених держав показують, що інтеграція сучасних технологій, створення спеціалізованих фінансових служб та підвищення відповідальності податкових органів можуть значно зміцнити податкову безпеку держави.

Перспективи розвитку податкової безпеки в Україні пов'язані з впровадженням комплексних реформ, спрямованих на стабілізацію законодавства, цифровізацію податкових процесів, підвищення професійної компетентності працівників податкових органів, а також активне залучення міжнародного досвіду та співпраці. Особливу увагу слід приділити боротьбі з тіньовою економікою та корупцією, що є головними загрозами для фінансової безпеки України.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження було досягнуто основних завдань, що стосуються аналізу сутності фінансової безпеки, ролі податкової системи в її забезпеченні, а також вивчення нормативно-правового регулювання податкової безпеки в Україні та міжнародного досвіду.

Фінансова безпека є невід'ємним елементом економічної стабільності держави. Податкова система, як головний механізм наповнення бюджету, відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової безпеки. Вона формує основу державного бюджету, забезпечуючи фінансування соціальних програм, інфраструктурних проектів та інших державних зобов'язань. Нестабільність або неефективність податкової системи може призвести до дестабілізації економіки, зниження інвестиційної привабливості та фінансових криз.

В Україні податкова безпека регулюється системою нормативно-правових актів, серед яких важливе місце займають Конституція України, Податковий кодекс, закони «Про національну безпеку» та «Про Державну податкову службу». Ці закони встановлюють основи податкової політики, порядок збору податків і контролю за їх сплатою, а також передбачають санкції за порушення податкового законодавства. Ефективність законодавства є основою для стабільності податкової системи, що сприяє фінансовій безпеці держави.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що стабільна та прозора податкова політика є важливим фактором фінансової безпеки. Успішні моделі податкового регулювання, що реалізуються в країнах ЄС і США, базуються на високій податковій дисципліні, ефективному адмініструванні та запровадженні цифрових технологій у податкову сферу. Зокрема, міжнародна практика підкреслює важливість забезпечення прозорості податкової політики, боротьби з ухиленням від податків та стимулювання інвестицій.

В умовах глобалізації та посилення економічних ризиків, викликаних світовими фінансовими кризами та внутрішньополітичними проблемами, податкова система України стикається з рядом загроз, таких як високий рівень тіньової економіки, корупція та недостатня ефективність податкового адміністрування. Для зміцнення податкової безпеки необхідно зосередитися на вдосконаленні законодавства, підвищенні прозорості податкових процедур та запровадженні сучасних цифрових інструментів.

Таким чином, досягнення стабільної та ефективної податкової системи є критичним елементом фінансової безпеки України. Для подолання існуючих проблем необхідні подальші реформи, спрямовані на забезпечення стабільності законодавства, стимулювання інвестицій та зниження рівня тіньової економіки. Використання зарубіжного досвіду та впровадження інноваційних підходів у сфері оподаткування дозволить значно підвищити рівень податкової безпеки та сприяти загальній фінансовій стабільності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О.В. Правові механізми забезпечення податкової безпеки. Київ: КНЕУ, 2018. 189 с.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека держави. Київ: Знання, 2004. 256 с.
3. Білостоцька В.О. Фінансово-правові аспекти податкової безпеки. Харків: Право, 2017. 198 с.
4. Білуха М.Т. Фінансова безпека і податкове законодавство. Київ: Логос, 2015. 272 с.
5. Брауер К. Податкова політика і її вплив на фінансову безпеку. Львів: ЛА «Піраміда», 2009. 182 с.
6. Бутинець Ф.Ф. Актуальні питання фінансової безпеки України. Житомир: ЖДТУ, 2012. 148 с.
7. Виклюк, М. І. Податкова безпека: дуалістичність економічної природи трактування змісту основних характеристик. Інноваційна економіка. 2010. № 6. С. 51–52.
8. Волошин В. І., Каркавчук, В. В. Системний підхід до аналізу та забезпечення фінансової безпеки підприємства. Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект: зб. наук. пр. Донецьк: ДонНУ, 2009. С. 215–226.
9. Гейць В.М. Економічна безпека: монографія. Київ: НАН України, 2008. 310 с.
10. Гензель П. Фіскальна децентралізація: міжнародний досвід. Київ: Академія фінансів, 2018. 140 с.
11. Грачов О. В. Податкова безпека як невід'ємна складова економічної безпеки підприємства. Економічна безпека: вісник економіки транспорту і промисловості. 2010. № 34. С. 31–32.
12. Дорош Н.І. Сучасні проблеми податкової політики. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 214 с.
13. Задорожний Г.В. Правове регулювання податкових відносин. Дніпро: Дніпропетровський національний університет, 2014. 190 с.
14. Закон України «Про державну податкову службу України» від 4 грудня 1990 року № 509-XII // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 6. Ст. 37.

15. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.

16. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 351.

17. Іванов Ю. Б., Єськов О. Л. Сучасне оподаткування: мотиваційний аспект: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2008. 123 с.

18. Іванов, Ю. Б., Бережна, Ю. В. Податкова безпека: сутність та умови забезпечення. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2011. № 34. С. 44–50.

19. Іщенко В. В. Податкова складова фінансової безпеки держави. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2010. № 29. С. 100–102.

20. Козаченко Г.В. Фінансова та податкова безпека держави. Київ: Освіта України, 2020. 210 с.

21. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення 19.09.2024)

22. Коробов В. В. Фінансова безпека в системі державного фінансового контролю: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.10. Київ, 2007. 23 с.

23. Костирко Л.А. Податкова система: ефективність та ризики. Одеса: ОНУ імені Мечникова, 2015. 175 с.

24. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.

25. Пономарьов В.П. Основи податкової безпеки. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 168 с.

26. Реверчук Н. Й., Малик, Я. Й., Кульчицький І. І., Реверчук С. К. Економічна безпека в Україні: держави, фірми, особи: навч. посібник / за ред. С. К. Реверчука. Львів: ЛФ МАУП, 2003. 242 с.

27. Селігман Е. Історія податків: вплив на фінансову безпеку. Київ: Либідь, 2001. 294 с.

28. Темовеева І. Ю. Податкова безпека держави, бізнесу та суспільства: концепція та методологія: автореф. дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.00.10. Київ, 2010. 40 с.

29. Тихонов Д. Н. Основи податкової безпеки. Київ: Аналітика-Прес, 2005. 200 с.

30. Фінанси: підручник / С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін.; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. Київ: Знання, 2004. 611 с.

31. Цимбалюк І. О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави. Стратегічне управління національним економічним розвитком: монографія / за заг. ред. О. В. Кендюхова. Т. 2. Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2012. С. 344–360.

32. Шевчук В.О. Податкова політика та фінансова безпека. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 233 с.

33. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія . Київ: НІСД. (Серія: «Нац. безпека», Вип. 1). 2023.

34. Бондаренко, Т. О. Податкова система України: стан, проблеми та перспективи розвитку / Т. О. Бондаренко. – Київ: НІОС, 2020. – 256 с.

35. Гнатенко, О. М. Агресивне податкове планування в Україні: причини та наслідки / О. М. Гнатенко // Економічний вісник університету. – 2021. – № 39(1). – С. 123–130.

36. Кравченко, Т. В. Тіньова економіка в Україні: сучасний стан та шляхи подолання / Т. В. Кравченко // Вісник економічної науки України. – 2019. – № 4(1). – С. 89–95.

37. Литвиненко, А. В. Податкова культура в Україні: стан та перспективи розвитку / А. В. Литвиненко // Наукові записки НДІ фінансової політики. – 2022. – № 3(2). – С. 45–53.

38. Мельник, І. В. Прозорість податкової адміністрації: важливість та шляхи підвищення / І. В. Мельник // Фінансовий менеджмент. – 2023. – № 12(1). – С. 67–74.

39. Савченко, П. О. Гармонізація податкового законодавства України з міжнародними стандартами: проблеми та рішення / П. О. Савченко // Правові реформи в Україні. – 2020. – № 6(2). – С. 34–41.

40. Соловйова, А. Ю. Вплив міжнародних стандартів на податкову політику України / А. Ю. Соловйова // Журнал економічних досліджень. – 2021. – № 8(3). – С. 78–85.

41. Шевченко, О. М. Ефективність податкової політики в Україні: огляд сучасних викликів / О. М. Шевченко // Економіка та управління. – 2022. – № 15(2). – С. 15–22.

42. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Офіційний вісник України, 2010, № 94, ст. 3392. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 30.09.2024).

43. Закон України «Про фінансову безпеку України»: Закон України від 21.06.2018 № 2464-VIII. Офіційний вісник України, 2018, № 52, ст. 1810. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-19 (дата звернення: 30.09.2024).

44. Закон України «Про державну податкову службу в Україні»: Закон України від 04.12.2010 № 2856-VI. Офіційний вісник України, 2010, № 95, ст. 3399. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2856-17 (дата звернення: 30.09.2024).

45. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 39, ст. 351. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15 (дата звернення: 30.09.2024).

46. Закон України «Про запобігання корупції»: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Офіційний вісник України, 2014, № 42, ст. 1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18 (дата звернення: 30.09.2024).

47. Закон України «Про боротьбу з ухиленням від сплати податків»: Закон України від 09.12.2020 № 1118-IX. Офіційний вісник України, 2020, № 92, ст. 3198. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1118-20 (дата звернення: 30.09.2024).

48. Про затвердження порядку адміністрування податків: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1074. Офіційний вісник України, 2019, № 1, ст. 10. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1074-18 (дата звернення: 30.09.2024).

49. Порядок обліку платників податків: Наказ Міністерства фінансів України від 17.09.2019 № 433. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1016-19 (дата звернення: 30.09.2024).

50. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 30.09.2024).

51. Закон України «Про Державну фіскальну службу» від 04.07.2014 № 1588-VII. Відомості Верховної Ради України, 2014, № 37-38, ст. 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1588-18 (дата звернення: 30.09.2024).

52. Закон України «Про фінансовий контроль за операціями, пов'язаними з відмиванням доходів» від 28.11.2002 № 249-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 1, ст. 2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249-15 (дата звернення: 30.09.2024).

53. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144. URL: 55. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР, 1984, додаток до № 51, ст. 1122. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення: 30.09.2024).

54. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст. 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 30.09.2024).

55. Цимбалюк А. В. Роль і місце податків у фінансовій безпеці держави. Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал. 2021. Вип. 2 (6)

53. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144. URL: 55. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР, 1984, додаток до № 51, ст. 1122. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення: 30.09.2024).

54. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст. 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 30.09.2024).

55. Цимбалюк А. В. Роль і місце податків у фінансовій безпеці держави. Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал. 2021. Вип. 2 (6)

56. Мінфін. Доходи держбюджету. https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/

57. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві. Закон України від 16 січня 2020 р. №466-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text (дата звернення: 21.10.2024).

58. Закон про дотримання податкових зобов'язань іноземними рахунками (FATCA). Закон США від 18 березня 2010 р. Публічний закон 111-147. URL: https://www.congress.gov/bill/111th-congress/house-bill/2847 (дата звернення: 21.10.2024).

ВСТУП

Актуальність теми. Фінансова безпека держави є критично важливим аспектом для стабільного функціонування будь-якої країни. У сучасному глобалізованому світі, де економічні, політичні та соціальні виклики стають все більш складними, забезпечення фінансової безпеки держави набуває особливої актуальності. Податкова система є ключовим елементом у цьому контексті, оскільки вона не лише забезпечує формування державного бюджету, але і впливає на загальний економічний клімат, рівень інвестиційної привабливості та соціальну стабільність.

В умовах глобалізації та економічної інтеграції, національні економіки стають все більш взаємозалежними. Це підвищує ризики, пов'язані з фінансовими коливаннями, міжнародними економічними кризами та податковими змовами. Ефективна податкова політика стає критично важливою для мінімізації цих ризиків і підтримки економічної стабільності.

Податки формують основний ресурс державного бюджету, від якого залежать фінансування соціальних програм, інфраструктурних проектів і забезпечення національної безпеки. В умовах економічної нестабільності або змін у податковому середовищі можуть виникати проблеми з виконанням бюджетних зобов'язань, що вплине на загальну фінансову безпеку країни.

В умовах глобальних економічних та фінансових криз, держави все частіше звертаються до міжнародного досвіду для вдосконалення власних податкових систем. Порівняльний аналіз податкової політики різних країн може надати цінні уроки для удосконалення податкового законодавства в Україні, що підвищить ефективність управління фінансовою безпекою.

Таким чином, дослідження податкової складової фінансової безпеки є актуальним і важливим для розуміння та покращення податкового регулювання, що вплине на загальну стабільність і стійкість економіки держави.

Аналіз джерельної бази. Дослідження грунтується на наукових працях вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі фінансового права, національної безпеки та економіки, зокрема на роботах О.І Барановського [2], В. О. Білостоцька [3], В. Гейця [9], М. Т. Білуха [4], О. В. Ареф'єва [1], Н. І. Дорош [12], В. О. Шевчук [32], Г. В. Задорожний Г. В. [13], Козаченко Г. В. [20], Костирко В. П. [23], Пономарьов В. П. [25], Е. Селігман [27], К. Брауер [5], П. Гензель [10] та ін. У роботах цих авторів розглядаються питання визначення сутності категорії податкової безпеки, питання податкового навантаження та його вплив на економічну активність і доходи платників. У роботі також використовуються нормативно-правові акти

Компаративний аналіз дозволяє порівняти податкові системи та політику різних країн для виявлення найкращих практик, які забезпечують фінансову безпеку. Це включає вибір країн з подібними економічними умовами, оцінку податкового навантаження, структури податкових надходжень та пільг. Аналіз також визначає основні фактори, які впливають на фінансову стабільність та ефективність податкової політики. Цей метод дозволяє розглянути взаємозв'язки між податковою, бюджетною та монетарною політиками, що дає змогу оцінити їхній вплив на загальну фінансову стабільність держави.

Методологія дослідження податкової складової фінансової безпеки держави є комплексною та включає різні теоретичні та емпіричні методи. Використання таких методів, як аналіз літературних джерел, аналіз статистичних даних, економіко-математичне моделювання, соціологічні дослідження та компаративний аналіз, дозволяє комплексно оцінити вплив податкової політики на фінансову стабільність держави та розробити рекомендації щодо її вдосконалення.

Висновок до розділу 1

У першому розділі було розглянуто теоретико-методологічні аспекти податкової складової фінансової безпеки держави. Аналіз сутності та характеристик податкової складової дозволив виявити, що податкова система є важливим інструментом формування бюджетних ресурсів, забезпечення соціально-економічної стабільності та реалізації державної політики. Сутність податкової складової фінансової безпеки полягає у здатності забезпечувати необхідні фінансові ресурси для виконання державних функцій, а також у забезпеченні справедливого розподілу податкового навантаження.

Що стосується методології дослідження, були визначені основні підходи та методи, які дозволяють комплексно оцінити податкову складову фінансової безпеки. Використання якісних і кількісних методів дослідження, а також порівняльного аналізу, надає можливість сформулювати обґрунтовані висновки про стан і тенденції розвитку податкової системи в контексті фінансової безпеки.

Таким чином, вивчені теоретичні та методологічні аспекти створюють основу для подальшого аналізу, що дозволяє ідентифікувати ключові проблеми та розробити рекомендації щодо підвищення ефективності податкової політики як елемента фінансової безпеки держави. Результати даного дослідження сприятимуть формуванню більш стабільного та стійкого фінансового середовища в Україні, що, у свою чергу, забезпечить реалізацію стратегічних цілей розвитку держави.